

Björk Eiðsdóttir gegn Íslandi

Dómur frá 10. júlí 2012 (óstytt þýðing)

Mál nr. 46443/09

10. gr. Tjáningarfrelsi

Blaðamenn. Ærumeiðingar. Ábyrgð á ummælum viðmælanda. Nauðsyn takmörkunar.

Í máli Bjarkar Eiðsdóttur gegn Íslandi kveður Mannréttindadómstóll Evrópu (fjórða aðaldeild), sem situr í deild skipaðri:

Lech Garlicki, *forseta*

Davíð Þór Björgvinssyni,

Päivi Hirvelä,

George Nicolaou,

Ledi Bianku,

Nebojša Vučinić,

Vincent A. De Gaetano, *dómurum*,

og Lawrence Early, *aðstoðarritara aðaldeildar*,

eftir að hafa fjallað um málið á lokuðum fundi hinn 19. júní 2012,

upp eftirfarandi dóm, sem var samþykktur þann dag sem síðast greinir:

MÁLSMEDFERÐ

1. Mál þetta á upphaf sitt í kærú (nr. 46443/09) sem Björk Eiðsdóttir („kærandi“), sem er íslenskur ríkisborgari, lagði fram gegn Íslandi samkvæmt 34. gr. Samningsins um verndun mannréttinda og mannfrelsis („Mannréttindasáttmálans“) hinn 20. ágúst 2009.

2. Í fyrirsvari fyrir kæranda voru Hreinn Loftsson og Gunnar Ingi Jóhannsson, báðir lögmenn í Reykjavík. Í fyrirsvari fyrir ríkisstjórn Íslands („ríkið“) var Ragnhildur Hjaltadóttir hjá innanríkisráðuneytinu, sem umboðsmaður þess.

3. Kærandi taldi að brotið hefði verið gegn 10. gr. Mannréttindasáttmálans vegna óhagstæðrar niðurstöðu í meiðyrðamáli, sem höfðað var gegn henni af manni sem fjallað hafði verið um í grein sem birtist í tímaritinu Vikunni 23. ágúst 2007.

4. Kæran var send ríkinu 18. október 2010. Einnig var ákveðið að úrskurða jafnframt um meðferðarhæfi og málsástæður kærunnar (sbr. 1. mgr. 29. gr. reglna dómsins).

MÁLSATVIK

I. MÁLAVEXTIR

5. Kærandi, Björk Eiðsdóttir, er íslenskur ríkisborgari, fædd árið 1974 og búsett í Reykjavík. Á þeim tíma sem um ræðir starfaði hún sem blaðamaður hjá tímaritinu Vikunni.

6. Á árinu 2007 fór fram almenn umræða í prent- og ljósvakamiðlum á Íslandi um hvort herða ætti á reglum um nektardansstaði eða hvort banna ætti rekstur slíkra staða. Í júní 2007 birtist í tímaritinu Ísafold grein þar sem fjallað var um tengsl milli slíkra staða og vændis. Var því haldið fram að aðstæðum dansara á nektardansstöðum, sem ættu uppruna sinn í Austur-Evrópu, mætti líkja við mansal eins og það er skilgreint í viðeigandi skjölum Sameinuðu þjóðanna.

7. Í kjölfarið birtust í 31. tbl. tímaritsins Vikunnar viðtöl við þrjár austur-evrópskar konur, sem störfuðu á nektardansstaðnum Goldfinger í eigu Y. Kváðust þær ánægðar í starfi sínu hjá Y og töldu að gagnrýnina á nektardansstaði væri einungis unnt að rekja til öfundar tiltekinna annarra kvenna. Í sama tölublaði Vikunnar birtust viðtöl við tvær ónafngreindar nektardansmeyjar, sem lýstu neikvæðum hliðum starfa sinna, þ.e. að þeim fylgdu vandi og eiturfjafíkn.

8. Síðar hafði samband við Vikuna ung íslensk kona, Z, sem bauðst til þess að segja sögu sína. Var um að ræða fyrrum nektardansmæ, sem hafði starfað á nokkrum nektardansstöðum og m.a. hjá Y. Kvað hún sér hafa misboðið að sjá nektardansi lýst sem atvinnugrein er sveipuð væri töfraljóma. Z kom til viðtals við kæranda, sem kærandi hljóðritaði og vélritaði síðan upp eftir hljóðrituninni.

Kærandi sendi vélrituðu útgáfuna til Z með tölvupósti til staðfestingar og til þess að fá heimild til birtingar. Z svaraði játandi.

9. Hinn 23. ágúst 2007 birtist í 34. tbl. Vikunnar grein sem byggði á viðtali kæranda við Z. Í inngangi var vísað til framangreindrar umfjöllunar í 31. tbl. Í viðtalinu lýsti Z starfi sínu sem nektardansmæri á ýmsum veitingastöðum, einkum á veitingastaðnum Goldfinger, sem var í eigu Y. Í greininni, sem skipt var upp með nokkrum undirfyrirsögnum, var m.a. að finna lýsingu Z á vændi, sem hún kvað hafa verið stundað óáreið á þessum stöðum, m.a. á Goldfinger, eiturlyfjaneyslu hennar eftir að hún hóf störf sem nektardansmæri og hótunum sem hún hefði orðið fyrir í tengslum við starfið. Á forsíðu blaðsins var ljósmynd af Z, sem einnig var að finna á fyrstu síðu blaðsins við hlið ritstjórnargreinar G.E.A., ritstjóra blaðsins, sem fjallaði um áðurnefnda grein. Þá voru myndir af Z á titilsíðu greinarinnar, við hlið meginmáls hennar, auk ljósmyndar af Y.

10. Í texta við hlið síðarnefndu ljósmyndarinnar var sagt að blaðið hefði haft samband við hann og borið undir hann þá frásögn Z að hann „hvetti starfsstúlkur sínar til þess að stunda vændi og hefði milligöngu þar um“. Ennfremur segir:

„[Y] hafnaði þessu alfarið. „Ég get sagt með fullri vissu að ekki ein einasta starfsstúlka hjá mér er hvött til þess að stunda vændi. Hins vegar get ég ekki bannað það sem þær gera utan vinnutíma.“ Aðspurður um orðróm um að vændi ætti sér stað innan veggja veitingarhúss hans svaraði hann því til að það væri ekki sannleikanum samkvæmt, að því er hann vissi. „Þetta er einfaldlega helber lygi og það virðist sem þeir sem njóta velgengni þurfi alltaf að sitja undir sögusögnum. Ég hef alltaf reynt að sýna stúlkunum mínum eins mikla sanngirni og ég get. Ég hef verið í þessum bransa í níu ár og mér hefði ekki haldist á starfsfólki ef ég hefði beiði það um að gera eitthvað gegn vilja sínum. [Y] var einnig þeirrar skoðunar að umfjöllun Vikunnar um þessi mál ætti sér rætur í annarlegum hvötum þar sem Vikan væri gefin út af sama fyrirtæki og Mannlíf og Ísafold, en hann stæði í málaferlum við þau. [Y] lagði áherslu á að engin ósannindi skyldu birt um hann og fyrirtæki hans og sagði að lokum: „Ég vona til guðs að þið lendið ekki í vandræðum vegna þess sem þið birtið í blaðinu ykkar“.

11. Hinn 5. og 6. september höfðaði Y meiðyrðamál gegn kæranda, ritstjóranum G.E.A. og Z fyrir Héraðsdómi Reykjavíkur. Í stefnu, þar sem hann setti fram kröfur í fjórum liðum, sem lýst er hér að neðan, krafðist hann þess að eftirfarandi ummæli í viðkomandi tölublaði Vikunnar yrðu dæmd dauð og ómerk:

1. kröfuliður [ummæli Z]

A. „Ég endaði á því að vinna fyrir [Y] en það var mjög mikið um vændi inn á stöðunum hans og gríðarleg pressa á þeim stelpum sem fyrir hann störfuðu að stunda slíkt.“

B. „[Y] hefur alltaf gert mikið út á vændi og þá inni á stöðunum. Eftir að einkadansinn var bannaður hefur vændið einfaldlega farið fram bak við tjöld sem sögð eru notuð til að hægt sé að spjalla við kunnana í einrúmi.“

C. „Það er allur gangur á því hvort kunnarnir borga [Y] sjálfum fyrir þjónustuna eða stelpunum beint ...“

D. „Ég er komin yfir hræðsluna við þessa menn þótt mér hafi vissulega verið hótad lífláti og á tímabili fór ég ekki út úr húsi vegna hræðslu.“

E. „Starfsstúlkur hans sem koma hingað tímabundið í þrjá mánuði í senn eru eins og í fangelsi.“

F. „Þess á milli eru þær í raun kyrrsettar í húsinu fyrir utan vissan útivistartíma.“

G. „Ástæðan fyrir því er sú að stelpur urðu uppvisar að því að ná sér í kúnna utan klúbbsins án þess að [Y] fengi hlut af þóknuninni en hann vill geta stjórnað vændinu sjálfur.“

2. kröfuliður [varðandi ummæli í millifyrirsögnum]

A. „Vændi regla frekar en undantekning.“

B. „Hótad lífláti.“

C. „Fluttar inn grunlausar um hvert stefndi.“

3. kröfuliður

A. „Hótad lífláti ef hún segði frá.“ [Birt sem fyrirsögn á forsíðu.]

B. „[Z] vann sem strippari og segir blaðamanni Vikunnar allt um vændið og líflátshótanirnar.“ [Birt í útdrætti í efnisyfirliti.]

C. „[Z] segir vændi látið vera óáreitt og það sé áberandi inni á nektarstöðunum.“ [Birt í útdrætti í efnisyfirliti.]

4. kröfuliður

„[Z] er ótrúlega hugrökk að þora að stíga fram og segja frá þrátt fyrir að henni hafi verið hótad lífláti... .”

12. Y taldi að Z bæri aðallega ábyrgð á ummælunum í 1. kröfulið, en til vara kærandi, sem höfundur greinarinnar. Hinn síðarnefndi bæri ábyrgð á ummælum í 2. kröfulið, en stefndi G.E.A., sem ritstjóri tímaritsins, bæri ábyrgð á ummælum í 3. kröfulið. Til vara, ef ekki yrði fallist á þessa kröfu, krafðist Y þess að kærandi yrði talinn ábyrgur sem höfundur greinarinnar sem vísað væri til í umræddri millifyrirsögn og útdrætti.

13. Að auki krafðist Y þess að stefndu yrði gert óskipt að greiða sér kr. 5.000.000 í bætur og kr. 800.000 til að standa straum af birtingu dómsins í málinu í þremur dagblöðum auk sams konar birtingar í næsta tölublaði Vikunnar.

14. Í málsástæðum sínum varðandi framangreindar kröfur færðu kærandi og ritstjóri m.a. fram eftirfarandi rök:

„Flestir myndu fallast á að stefnandi sé umdeildur einstaklingur vegna þeirrar starfsemi sem hann hefði árum saman verið viðloðandi í Reykjavík og Kópavogi. Umræða um tengsl nektardans og vændis væri þrálát, ekki síst þar sem erlendis sé slík starfsemi oft rekin samhliða, opinberlega og á löglegan hátt, en einnig vegna eðlis starfseminnar. Sem dæmi um slíkan þrálátan orðróm á Íslandi mætti nefna skýrslu frá árinu 2006 um mansal á Íslandi (dskj.7), sem sendiráð Bandaríkjanna á Íslandi hefði látið taka saman. Á bls. 3 í skýrslunni komi fram að við gerð hennar hefði starfsmanni sendiráðsins verið boðin kynlífsþjónusta á veitingastaðnum Goldfinger. Óumdeilt sé að starfsemi súlustaða felist í því að fá stúlkur, í meirihluta tilvika erlenda ríkisborgara, til að dansa fáklæddar eða klæðalausar frammi fyrir gestum staðarins eða inni í einkarýmum og eins og nafnið benti til væri erfitt að hafa auga með öllu sem fram færi í slíkum lokuðum rýmum. Stefnandi hefði enn fremur viðurkennt opinberlega að komið hefðu upp tilvik á Goldfinger þar sem gestum staðarins hefði verið boðin kynlífsþjónusta, sbr. viðtal við stefnanda á Stöð 2 hinn 1. júní 2007 (dskj. 6). M.a. vegna leyndarinnar sem fyrir flestum hvíldi yfir starfsemi af þessum toga, svo og þráláttra orðróma um vændi og mansal, teldu stefndu að umræða um málið ætti erindi við almenning og varðaði almannahagsmuni. Visuðu stefndu m.a. til fréttar á dskj. 9, þar sem vitnað er til ummæla lögreglustjórans í Reykjavík í skýrslu hans varðandi [vínveitingar]leyfi til Goldfinger, að rannsóknir í Evrópu hefðu sýnt að nektardansmeyjar yrðu fyrir alls konar misneytingu og að í mörgum tilvikum yrðu þær fórnarlömb mansals eða annarra glæpa. Töldu stefndu að stefnandi yrði að þola og setta sig við umdeilda umræðu um starfsemi Goldfinger. Málalíbúnaður stefnanda væri hins vegar haldinn þeim annmarka að hann virtist samsama persónu sína við starfsemi allra súlustaða landsins.“

15. Við aðalmeðferð málsins í héraði gerðu Y og Z með sér dómsátt en með henni féll Y frá málssókn sinni á hendur henni. Hann hélt þó fram kröfum sínum á hendur kæranda og ritstjóranum.

16. Með dómi 4. apríl 2008 komst héraðsdómur að þeirri niðurstöðu að nokkur ummæli sem rekja mátti til Z hefðu falið í sér ærumeiðingu og að hún bæri ætlaða ábyrgð á þeim en að fallið hefði verið frá málssókn á hendur henni. Hins vegar yrðu kærandi og ritstjórinn ekki taldir ábyrgir og af þeim sökum vísaði héraðsdómur máli Y gegn þeim frá dómi.

17. Y skaut niðurstöðu héraðsdóms til Hæstaréttar.

18. Kærandi og ritstjórinn vísuðu til röksemdafærslu sinnar fyrir héraðsdómi og mótmæltu því að í staðhæfingum, sem væru efni meiðyrðamáls Y, fælust ærumeiðandi ummæli og aðdróttanir gegn honum. Í öllu falli, varðandi 1. kröfulið, væri ekki unnt að kalla stefndu til ábyrgðar skv. 15. gr. prentlaga fyrir ummæli Z í viðtalinu, sem hlyti að teljast höfundur þeirra. Að því er varðar 2. kröfulið hefðu í hinum umþrættu millifyrirsögnum ekki falist aðdróttanir er beindust gegn æru afrýjanda, né heldur staðhæfingar þess efnis að hann hefði skipulagt vændi eða aðra ólöglega starfsemi. Viðtalið hefði verið tekið við Z, sem hefði rætt með opinskáum hætti um reynslu sína sem nektardansmæð á ýmsum nektardansstöðum. Við uppsetningu viðtalsins hafi kærandi notað millifyrirsagnir til að skipta því upp í kafla til skýrleika og til að draga fram hvert umræðuefni fyrir sig. Hefði hún aðeins vitnað í orð viðmælandans og ekki lagt neitt af mörkum frá eigin brjósti. Hið sama eða svipað ætti við um 3. og 4. kröfulið. Skilyrði fyrir ábyrgð skv. 26. gr. skaðabótalaga nr. 50/1993 væru ekki uppfyllt. Stefndu

hefðu ekki farið með neinar staðhæfingar sem færu út fyrir stjórnarskrárbundinn rétt þeirra til tjáningarfrelsis (73. gr. stjórnarskrárinnar).

19. Með dómi, sem kveðinn var upp 5. mars 2009, hafnaði Hæstiréttur áfrýjun Y að því er varðar ritstjórnann. Að því er varðar kæranda féllst rétturinn á liði A - C og E - G í 1. kröfulið, svo og lið A í 2. kröfulið. Var kæranda gert að greiða áfrýjanda kr. 500.000 (u.þ.b. 3.000 evrur) í miskabætur og kr. 400.000, ásamt vöxtum, í málskostnað í héraði og fyrir Hæstarétti. Í dóminum var m.a. að finna eftirfarandi rökstuðning:

Ágreiningur málsins snýst aðallega um það hvort stefndu beri ábyrgð á því sem haft er eftir viðmælanda stefndu [kæranda] á grundvelli 2. og 3. mgr. 15. gr. laga um prentrétt nr. 57/1956 og hvort fyrirsgagnir og tilvísanir sem stefndu sömdu sjálfar, sem þær halda fram að hafi verið gert með vísan til orða viðmælanda síns, rúmist innan 73. gr. stjórnarskrárinnar um tjáningarfrelsi. Málsástæðum aðila er nægilega lýst í hinum áfrýjaða dómi. Eins og þar kemur fram reisir áfrýjandi kröfu sína um ómerkingu ummælanna í fyrsta lið A til og með G á því að þau feli í sér ærumeiðandi aðdróttanir, sem [kærandi] beri ábyrgð á sem höfundur greinarinnar samkvæmt 2. mgr. 15. gr. laga nr. 57/1956. Á titilsíðu greinarinnar kemur fram að texti hennar sé unninn af [kæranda]. Staðfesti hún við skýrslugjöf fyrir dómi að hún væri höfundur greinarinnar og hefði einnig samið millifyrirsagnirnar Hún hafi valið orðin í millifyrirsagnirnar, en í þeim og greininni væri nær orðrétt haft eftir Z, þetta væri frásögn hennar ([Z]). [Kærandi] hafi tekið viðtalið upp á segulband og unnið greinina upp úr því og sent [Z] í þeim búningi. [Z] hafi síðan staðfest með tölvupósti að rétt væri eftir henni haft. Við samanburð á handriti af viðtalinu og hljóðupptöku af því annars vegar og hins vegar umræddri blaðagrein og millifyrirsögnum er ljóst að ekki er orðrétt haft eftir viðmælanda. Jafnframt kemur þó glögglega fram að [kærandi] hafði í greininni í meginatriðum efnislega rétt eftir viðmælanda sínum, sem síðar staðfesti eins og fram er komið að þar væri rétt farið með eftir henni. Þar sem [kærandi] er á forsiðu ... tilgreind sem höfundur texta og hún hefur gengist við að hafa samið hana ásamt millifyrirsögnum hennar telst hún vera höfundur greinarinnar og millifyrirsagnanna í skilningi 2. mgr. 15. gr. nr. 57/1956 og ber sem slíkur ábyrgð á þeim. Breytir þá engu hvort [Z] kunni einnig að geta talist höfundur greinarinnar í skilningi þessa ákvæðis

Með ummælunum í 1. kröfulið A, B, C og G er áfrýjanda borin á brýn refsiverð háttsemi sem fellur undir 206. gr. almennra hegningarlaga nr. 19/1940 með því að hann hafi staðið fyrir því að stúlkur sem störfuðu hjá honum stunduðu vændi á þeim stöðum sem hann rak sér til ávinnings og beitt þær í þeim tilgangi þrýstingi. Orðin í E og F lið lúta hins vegar að því að áfrýjandi hafi svipt stúlkur, sem störfuðu hjá honum frelsi, en sú háttsemi er refsiverð samkvæmt 226. gr. almennra hegningarlaga. Í meginmáli undir millifyrirsögninni: „Vændi regla frekar en undantekning“ er meðal annars að finna orðin sem um getur í 1. kröfulið A og B auk fleiri ummæla um [Y] og nektarstað hans Goldfinger. Af samhenginu milli meginmálsins og fyrirsgagnarinnar er ljóst að hún beinist að [Y]. Um þessa fyrirsgögn á sama við og ummælin í liðum A, B, C og G hér að framan. Varða ummælin í 1. kröfulið A, B, C, E, F og G og millifyrirsögnin í A lið 2. kröfuliðar við 235. gr. almennra hegningarlaga. Þau fela ekki í sér lýsingu á skoðunum eða gildismat heldur fullyrðingar um staðreyndir og rúmast ekki innan 73. gr. stjórnarskrárinnar um tjáningarfrelsi. Verða þau dæmd dauð og ómerk samkvæmt 1. mgr. 241. gr. laganna.

Orðunum í 1. kröfulið D er beint að ótilgreindum mönnum en ekki að [Y]. Undirfyrirsagnirnar í B og C lið 2. kröfuliðar eru almenns eðlis og verður heldur ekki ráðið af texta undir fyrirsgögnunum að þær beinist að [Y]. Verður [kærandi] því sýkn[ður] af þessum kröfuliðum. Orðin sem rakin eru í 3. og 4. kröfulið, sem stefnda [G.E.A., ritstjóri] ber ábyrgð á eftir 3. mgr. 15. gr. laga nr. 57/1956, eru einnig almenns eðlis og verður hún því einnig sýknuð af þessum kröfuliðum.

Birta skal forsendur og niðurstöðu dóms þessa í fyrsta tölublaði Vikunnar, sem út kemur eftir uppsögu þessa dóms, en kröfum um greiðslu kostnaðar vegna frekari birtingar er hafnað.

[Y] á rétt á miskabótum samkvæmt b. lið 1. mgr. 26. gr. skaðabótalaga nr. 50/1993 úr hendi [kæranda] vegna áðurnefndra ærumeiðandi ummæla sem eru [...] ákveðnar 500.000 krónur með vöxtum svo sem nánar greinir í dómsorði. Eftir þessum úrslitum verður stefnda Björk dæmd til að greiða áfrýjanda málskostnað í héraði og fyrir Hæstarétti [...]. Málskostnaður fellur niður að öðru leyti.“

II. TILVÍSUN TIL LAGA

20. 73. gr. stjórnarskrár Íslands, lög nr. 33/1994, er svohljóðandi:

73. gr.

„Allir eru frjálsir skoðana sinna og sannfæringar.

Hver maður á rétt á að láta í ljós hugsanir sínar, en ábyrgjast verður hann þær fyrir dómi. Ritskoðun og aðrar sambærilegar tálmanir á tjáningarfrelsi má aldrei í lög leiða.

Tjáningarfrelsi má aðeins setja skorður með lögum í þágu allsherjarreglu eða öryggis ríkisins, til verndar heilsu eða siðgæði manna eða vegna réttinda eða mannorðs annarra, enda teljist þær nauðsynlegar og samrýmist lýðræðishefðum.“

21. Í almennum hegningarlögum nr. 19/1944, í XXV. kafla, sem ber yfirskriftina „Ærumeiðingar og brot gegn friðhelgi einkalífs“, er að finna eftirfarandi viðeigandi ákvæði:

234. gr.

„Hver, sem meiðir æru annars manns með móðgun í orðum eða athöfnum, og hver, sem ber slíkt út, skal sæta sektum eða fangelsi allt að 1 ári.“

235. gr.

„Ef maður dróttar að öðrum manni einhverju því, sem verða myndi virðingu hans til hnekkis, eða ber slíka aðdróttun út, þá varðar það sektum eða fangelsi] allt að 1 ári.“

236. gr.

„Sé ærumeiðandi aðdróttun höfð í frammi eða borin út gegn betri vitund, þá varðar það fangelsi allt að 2 árum.

Sé aðdróttun birt eða borin út opinberlega, enda þótt sakaráberi hafi ekki haft sennilega ástæðu til að halda hana rétta, þá varðar það sektum eða fangelsi allt að 2 árum.“

241. gr.

„Í meiðyrðamáli má dæma óviðurkvæmleg ummæli ómerk, ef sá krefst þess, sem misgert var við.

Dæma má þann, sem sekur reynist um ærumeiðandi aðdróttun, til þess að greiða þeim, sem misgert var við, ef hann krefst þess, hæfilega fjárhæð til þess að standast kostnað af birtingu dóms, atriðisorða hans eða forsendna jafnframt, eftir því sem ástæða þykir til, í opinberu blaði eða riti, einu eða fleirum.“

22. Í 1. mgr. 26. gr. skaðabótalaga nr. 50/1993 er kveðið svo á:

„Heimilt er að láta þann sem:

- a. af ásetningu eða stórfelldu gáleysi veldur líkamstjóni eða
 - b. ábyrgð ber á ólögmætri meingerð gegn frelsi, friði, æru eða persónu annars manns
- greiða miskabætur til þess sem misgert var við.“

23. Í lögum um prentrétt nr. 57/1956, V. kafla, um ábyrgð á efni rita, er að finna eftirfarandi viðeigandi ákvæði:

13. gr.

„Hver sá, sem birtir eða dreifir eða á hlut að birtingu eða dreifingu annars rits en blaðs eða tímarits, ber refsí- og fébótaábyrgð samkvæmt almennum reglum laga, ef efni ritsins brýtur í bága við lög.“

15. gr.

„Um ábyrgð á efni annarra blaða eða tímarita en þeirra er getur í 14. gr. gilda þessar reglur:

Höfundur ber refsí- og fébótaábyrgð á efni ritsins, ef hann hefur nafngreint sig og er auk þess annaðhvort heimilisfastur hér á landi, þegar ritið kemur út, eða undir íslenskri lögsögu, þegar mál er höfðað.

Ef enginn slíkur höfundur hefur nafngreint sig, ber útgefandi rits eða ritsjóri ábyrgðina, því næst sá er hefur ritið til sölu eða dreifingar, og loks sá, sem annast hefur prentun þess eða letrun.“

24. Í siðareglum Blaðamannafélags Íslands er m.a. að finna eftirfarandi ákvæði:

1. gr.

„Blaðamaður leitast við að gera ekkert það, sem til vanvirðu má telja fyrir stétt sína eða stéttarfélag, blað eða fréttastofu. Honum ber að forðast hvaðeina sem rýrt gæti álit almennings á starfi blaðamanns eða skert hagsmuni stéttarinnar. Blaðamaður skal jafnan sýna drengskap í skiptum sínum við starfsfélag.

2. gr.

Blaðamanni er ljós persónuleg ábyrgð á öllu sem hann skrifar. Hann hefur í huga að almennt er lítið á hann sem blaðamann þó að hann komi fram utan síns eiginlega starfssviðs, í riti eða ræðu. Blaðamaður virðir nauðsynlegan trúnað við heimildarmenn sína.

3. gr.

Blaðamaður vandar upplýsingaöflun sína, úrvinnslu og framsetningu svo sem kostur er og sýnir fyllstu tillitssemi í vandasömum málum. Hann forðast allt, sem valdið getur saklausu fólki, eða fólki sem á um sárt að binda, óþarfa sársauka eða vanvirðu.“

LAGAATRIÐI

I. MEINT BROTT GEGN 10. GR. MANNRÉTTINDASÁTTMÁLANS

25. Kærandi taldi að dómur Hæstaréttar frá 28. gr. fæli í sér afskipti af rétti hennar til tjáningarfrelsis sem ekki „bæri nauðsyn til í lýðræðisríki“ og færi því gegn 10. gr. Mannréttindasáttmálans, sem er svohljóðandi:

„1. Sérhver maður á rétt til tjáningarfrelsis. Sá réttur skal einnig ná yfir frelsi til að hafa skoðanir, taka við og skila áfram upplýsingum og hugmyndum heima og erlendis án afskipta stjórnvalda. Ákvæði þessarar greinar skulu eigi hindra ríki í að gera útvarps-, sjónvarps- og kvikmyndafyrirtækjum að starfa aðeins samkvæmt sérstöku leyfi.“

„2. Þar sem af réttindum þessum leiðir skyldur og ábyrgð er heimilt að þau séu háð þeim formsreglum, skilyrðum, takmörkunum eða viðurlögum sem lög mæla fyrir um og nauðsyn ber til í lýðræðislegu þjóðfélagi vegna þjóðaröryggis, landvarna eða almannaheilla, til þess að firra glundroða eða glæpum, til verndar heilsu eða siðgæði manna, mannorði eða réttindum og til þess að koma í veg fyrir uppljóstran trúnaðarmála eða til þess að tryggja vald og óhlutdrægni dómstóla.“

26. Ríkið mótmælti þessari röksemdafærslu.

A. MEÐFERÐARHÆFI

27. Að mati dómstólsins er kæra þessi ekki augljóslega illa ígrunduð í skilningi a-liðar 3. gr. 35. gr. Mannréttindasáttmálans. Ennfremur telur dómstóllinn að hún sé ekki ómeðferðarhæf á neinum öðrum forsendum. Hún verður því að teljast meðferðarhæf.

B. Málsástæður

28. Dómurinn telur að hin umdeilda aðgerð hafi falið í sér „afskipti stjórnvalda“ af rétti kæranda til tjáningarfrelsis, sem tryggður er skv. 1. mgr. 10. gr.

29. Afskiptin áttu sér lagastoð í 235. gr. og 1. mgr. 241. gr. almennra hegningarlaga, 2. mgr. 15. gr. prentлага og 1. mgr. 26. gr. skaðabótalaga og í þeim skilningi voru þau „lögmeðt“ í skilningi 2. mgr. 10. gr.

30. Í því sambandi vekur dómstóllinn athygli á því að við málflutning fyrir dómstólnum taldi kærandi ennfremur, með vísan til framangreindrar forsendu – um að ráðstöfunin hefði verið „lögmeðt“ – að með því að telja hana ábyrga fyrir hinum umdeildu ummælum sem „höfund“ skv. 2. mgr. 15. gr. prentлага, hefði Hæstiréttur beitt landsrétti með þeim hætti að niðurstaðan var ekki fyrirsjáanleg. Með öðrum orðum, þótt hún héldi því ekki fram að fyrir afskiptunum hefði skort lagastoð skv. íslenskum rétti vefengdi hún gæði laganna með tilliti til kröfunnar um fyrirsjáanleika er leiddi af eigin túlkun dómstólsins á kröfunni um lagastoð í fordæmum sínum. Dómurinn telur hins vegar ekki þörf á að fjalla um þetta atriði, sem virðist varða sérstakt mál sem kærandi vísar til í fyrsta skipti í athugasemdum sínum frá 8. apríl 2011 í svari við athugasemdum ríkisins frá 16. febrúar 2011.

31. Dómurinn telur ennfremur að afskiptin hafi haft þann lögmæta tilgang að vernda „réttindi og mannorð annarra“.

32. Eftir stendur að taka afstöðu til þess hvort afskiptin hafi verið „nauðsynleg í lýðræðislegu þjóðfélagi“.

1. Sjónarmið aðila

(a) Kærandi

33. Kærandi taldi að þótt færa mætti fyrir því rök að sum ummælin sem birt hefðu verið væru staðhæfingar um staðreyndir fremur en gildisdómar, væri ljóst að það væri ekki næg ástæða til þess að skerða tjáningarfrelsi hennar sem fréttamanns, sbr. 10. gr. sáttmálans. Hún hefði verið í góðri trú og ætlun hennar hefði ekki verið að sverta mannorð Y, heldur að leggja til málanna í yfirstandandi almennt umræðu um starfrækslu nektardansstaða. Greinin hefði varðað alvarlegt mál sem átti erindi við almenning. Með því að banna dreifingu upplýsinganna hefði dómur Hæstaréttar leitt til óeðlilegrar skerðingar á frelsi kæranda sem fréttamanns, sem varinn væri skv. 10. gr., og ekki gæti talist „nauðsynleg í lýðræðislegu þjóðfélagi.“ Með því að vera krafín um haldbær sönnunargögn fyrir ummælum Z hefði kærandi staðið frammi fyrir ósanngjörnu, og jafnvel ómögulegu viðfangsefni (*Dorgeir Þorgeirson gegn Íslandi*, 25. júní 1992 65. mgr., A-deild nr. 239).

34. Að mati kæranda lægi fyrir fullnægjandi staðreyndagrunnur til þess að heimila birtingu hinna umdeildu staðhæfinga Z í viðtalinu við hana.

35. Í fyrsta lagi vísaði kærandi til þess að viðtalið varðaði almenna umræðu um hvort vændi ætti sér stað á nektarstaðnum Goldfinger, sem Y ætti og ræki, og hvort hann ætti beinan þátt í þeirri starfsemi. Fréttin hefði byggst á viðtali við konu, Z, sem hefði unnið fyrir Y og hefði langa og beina reynslu af aðstæðum á nektardansstöðum, þ.m.t. Goldfinger. Að auki bæri að hafa hugfast að nokkrum vikum áður hefði Vikan birt viðtal við þrjár austur-evrópskar konur, sem hefðu dregið upp glæsimynd af nektardansi. Í sama tímariti hefði einnig birst viðtal við tvær íslenskar konur, sem höfðu reynslu af nektardansi, og báðar deildu reynslu Z að því er varðar vændi á nektardansstöðum. Í þriðja lagi hefði kærandi við málflutninginn á Íslandi lagt fyrir héraðsdóm skýrslu frá sendiráði Bandaríkjanna um kynlífsglæpi á Íslandi, þar sem lýst var atviki þegar einum starfsmanni sendiráðsins var boðið kynlíf gegn greiðslu þegar hann heimsótti nektardansstaðinn Goldfinger í rannsóknarskyni. Í fjórða lagi vísaði kærandi til skýrslu lögreglustjórans í Reykjavík, sem hefði mótmælt umsókn frá Goldfinger um endurnýjun vínveitingarleyfis með vísan til grunsemda lögreglunnar um ólöglega starfsemi í tengslum við veitingastaðinn. Í skýrslunni var staðfest að rannsóknir hefðu sýnt fram á tengsl milli vændis og nektardansstaða og að lögreglan stæði gegn endurnýjun vínveitingarleyfis til Goldfinger.

36. Að auki vísaði kærandi til annars meiðyrðamáls (hæstaréttardómur nr. 475/2008 frá 30. apríl 2009), sem Y hefði höfðað gegn öðru tímariti fyrir héraðsdómi nánast samtímis þessu máli. Í því tilviki hefði fyrrum yfirdyravörður á Goldfinger (um nokkurra ára skeið) borið vitni fyrir Héraðsdómi Reykjavíkur og sagt að Y hefði látið vændi viðgangast áreitislaust á veitingastaðnum. Samkvæmt vitnisburði hans hefði Y fengið í sinn hlut helming teknanna af þessari starfsemi. Í því máli, þar sem Hæstiréttur hefði kveðið upp dóm 30. apríl 2009, krafðist Y ómerkingar á átta ummælum þar sem fullyrt hefði verið að vændi ætti sér oft stað á Goldfinger. Hæstiréttur hefði hafnað kröfu Y um ómerkingu allra ummæla um vændi á Goldfinger. Það var gert á þeim forsendum að unnt væri að sýna fram á að vændi ætti sér stað inni á Goldfinger þótt því hefði ekki verið haldið fram í tímaritinu að Y nyti persónulegs ávinnings af þeirri starfsemi.

37. Kærandi lagði áherslu á að Y hefði sjálfur viðurkennt í sjónvarpsviðtali um svipað leyti og hin umdeilda grein birtist, að komið hefðu upp tilvik um vændi en að hann hefði tekið á þeim, án þess að hann lýsti nánar hvernig það hefði verið gert. Eftirrit af viðtalinu hefði verið lagt fram við dómsmeðferðina á Íslandi. Í sama viðtali hefði Y einnig viðurkennt að fatafellurnar hefðu verið sviptar frelsi sínu en tók fram að það hefði verið nauðsynlegt til þess að vernda þær fyrir viðskiptavinum sem vildu meira en einkadans. Einnig kom fram í málinu að félagsmálaráðuneytið hefði farið fram á að lögreglan hæfi rannsókn á því hvort starfsfólk á nektardansstöðum hefði verið svipt frelsi sínu. Kærandi bætti því við að ekki hefði getað farið fram hjá Y, sem annaðist daglegan rekstur klúbbsins og hefði skrifstofu í húsnæði þess, ef þar ætti sér stað ólögleg starfsemi.

38. Kæranda kom spáskt fyrir sjónir sú staðhæfing ríkisins að „Goldfinger væri enn í rekstri“ þegar raunin væri sú að nektardans hefði verið bannaður á Íslandi.

39. Væri það skoðun kæranda að framangreindar staðreyndir gæfu ærið tilefni til þess að ræða meinta vændisstarfsemi með óheftum og opinskáum hætti.

40. Kærandi lagði á það áherslu að umræddur fréttaf lutningur hefði byggst á áreiðanlegri heimild, þ.e. vitnisburði frá fyrstu hendi konu sem hefði haft samband við Vikuna og óskað eftir því að fá að segja sögu sína. Það gerðist eftir að konurnar höfðu lesið viðtal í sama blaði, sem birst hafði þremur vikum áður, við þrjár austur-evrópskar konur, sem allar störfuðu fyrir Y á Goldfinger, þar sem þær drógu upp glansmynd af starfseminni. Hefði Z misboðið lýsing þeirra á starfsgreininni. Engar vísbendingar væru um að kærandi hefði verið í vondri trú eða að brotið hefði verið gegn siðareglum góðrar blaðamennsku og hún mótmælti þeirri staðhæfingu ríkisins að hún hefði sýnt af sér kæruleysi. Málið hefði ekki farið fyrir siðanefnd Blaðamannafélags Íslands. Þvert á móti hefði Blaðamannafélag Íslands lýst hneykslun á dómi Hæstaréttar. Lagði kærandi áherslu á að viðtalið hefði verið liður í yfirstandandi almennri umræðu á Íslandi um hvort banna ætti nektardansstaði. Y hefði verið gefið tækifæri til þess að tjá sig um greinina, sem hann nýtti og hafnaði þar öllum ásökunum.

41. Kærandi vísaði til niðurstöðu í máli *Selistö gegn Finnlandi* (nr. 56767/00, 16. nóvember 2004) og hvatti dómstólinn til þess að ígrunda hvort Y, sem væri mjög umdeild persóna sem ætti og ræki mjög umdeilda starfsemi, hefði svo skýlausa hagsmuni af því að vernda orðspor sitt að þeir stæðu framar hagsmunum af því að fram færi umræða um mikilvægt málefni sem ætti lögmætt erindi við almenning.

42. Kærandi hefði ekki haft neina ástæðu til að ætla að upplýsingarnar kynnu að vera ósannar og raunar teldi hún að þær væru réttar og sannar. Óumdeilt væri að viðmælandinn hefði starfað í mörg ár sem nektardansmaer, þ.m.t. fyrir Y í klúbbum hans, nánar til tekið á Goldfinger. Hún hefði enga ástæðu til þess að sverta mannorð Y. Í skýrslugjöf sinni fyrir héraðsdómi hefði hún fært fyrir því rök að þar sem ummæli hennar við tímaritið væru sönn gætu þau ekki talist ærumeiðandi. Vitnisburður hennar í héraði hefði verið á sömu leið. Við aðalmeðferð málsins í héraði kaus Y að gera dómsátt við viðmælandann og féll þar með frá öllum kröfum á hendur henni og greiddi allan málskostnað hennar og stóð kærandi þá einn eftir til þess að bregðast við þeirri staðhæfingu hans að fréttin væri ósönn og þar með ærumeiðandi.

43. Að kalla kæranda til ábyrgðar einfaldlega vegna þess að hún gæti ekki fært sönnur á allar staðhæfingar viðmælandans hefði þau áhrif að svipta hana rétti sínum sem einstakling og fréttamann til þess að miðla mikilvægum upplýsingum sem ættu erindi við almenning. Ekki væri unnt að ráða af dómi Hæstaréttar hvernig fréttamaður gæti firrt sig ábyrgð við fréttaf lutning eða birtingu greinar um dekkri hliðar samfélagsins. Í dóminum væri ekki gætt eðlilegs jafnræðis milli tjáningarfrelsis kæranda annars vegar og hagsmuna Y af því að vernda mannorð sitt hins vegar.

44. Loks bar kærandi að fjárhæð bótanna sem Hæstiréttur hefði gert henni að greiða til Y – kr. 1.102.599 með dráttarvöxtum til tveggja ára, sem á gengi ársins 2007 næmi u.þ.b. 12.500 evrum – svaraði til fimmfaldrá mánaðarlauna hennar (2.600 evrur), auk eigin málskostnaðar fyrir héraðsdómi og Hæstarétti. Að mati hinnar væri fjárhæð bótanna í engu samræmi við markmiðið sem stefnt væri að.

(b) Ríkið

45. Ríkið lagði á það áherslu í upphafi að við túlkun á 73. gr. stjórnarskrárinnar hefðu íslenskir dómstólar í framkvæmd sinni jafnan lagt ríka áherslu á sambærileg sjónarmið og þau sem Mannréttindadómstóllinn beitir við skýringu 10. gr. sáttmálans og einnig hefði verið litið til þeirra atriða í umfjöllun um þetta mál.

46. Ríkið benti á að eftir því sem best fengist séð af dómi Hæstaréttar var talið að ummælin, sem talin voru brjóta gegn rétti Y, hefðu falið í sér fullyrðingar um staðreyndir fremur en gildisdóma. Þessi nálgun væri í fullu samræmi við framkvæmd Mannréttindadómstólsins.

47. Þar sem staðhæfingarnar um að Y væri sekur um alvarleg refsiverð brot hefðu verið settar fram sem staðreyndir hefðu íslensku dómstólarnir haft rýmra svigrúm til mats við takmörkun á tjáningarfrelsi hennar en ef í staðhæfingunum hefðu falist gildisdómar.

48. Ummælin, sem birst hefðu í grein kæranda, yrði að skoða í ljósi samhengis þeirra og með tilliti til framsetningar þeirra í umræddu tímariti. Greinin hefði verið aðalfrétt tímaritsins og henni slegið upp með fyrisögn á forsiðu, auk þess sem hún hefði verið aðalefni ritstjórnargreinar blaðsins. Af þeim undirfyrirsögnum í grein kæranda, sem óumdeilt væri að hún hefði valið úr frásögn viðmælandans, voru ummælin „Vændi regla frekar en undantekning“ og „Fluttar inn grunlausar um hvert stefndi“ sérlega sláandi og til hnekkis fyrir Y, sem var ítrekað nafngreindur í greininni. Jafnvel

þótt kærandi bæri ekki ábyrgð á ummælunum sem birtust á forsíðu eða í ritstjórnargrein væri samhengið allt og framsetning greinarinnar og millifyrirsagnir með þeim hætti að þær fólu í sér alvarlegar aðdróttanir gegn Y.

49. Ríkið féllst á að vandi og önnur tengd glæpastarfsemi væru mikilvægt samfélagslegt málefni og að afar mikilvægt væri að slík mál fengju frjálsa umfjöllun á almennum vettvangi. Augljóslega væri um að ræða samfélagslegt vandamál sem ætti mikið erindi við almenning á Íslandi eins og í öðrum Evrópulöndum og opin umræða hefði átt sér stað um málið í íslenskum fjölmiðlum, bæði í blöðum og ljósvakamiðlum. Kallað hefði verið eftir breytingum á refsilöggjöf í landinu, þar sem kveðið yrði á um þyngri refsidóma og að kaup á vændisþjónustu yrðu bönnuð með lögum, auk þess sem kallað hefði verið eftir sérstökum aðgerðum innan löggæslukerfisins, svo og aukinni áherslu á alþjóðlegt lögreglusamstarf. Ákært hefði verið og sakfelldur í sakamálum fyrir íslenskum dómstólum á undanförunum árum þar sem bæði vandi og mansal komu við sögu. Mál þessi hefðu vakið mikla athygli fjölmiðla. Hvorki Y né klúbbur hans hefðu verið bendlaðir við þessi mál.

50. Þessi staða mála gæfi kæranda ekki rétt til þess að birta ósannar staðhæfingar þess efnis að tiltekni einstaklingar hefðu framið refsiverð brot í tengslum við slíka starfsemi. Þannig yrði Y ekki gert að þola yfirlýsingu um sekt sína og fullyrðingar um að hann hefði haft tekjur af vandi, svipt konur frelsi sínu og neytt þær til þess að stunda vandi. Með öðrum orðum gæti sú staðreynd ein og sér að almenn umræða hefði átt sér stað um vandi í klúbbum á borð við þá sem Y starfrækti ekki orðið kæranda grundvöllur til staðhæfinga um að hann væri sekur um slíka refsiverða háttsemi. Ummælin um Y í grein kæranda og samhengi þeirra væru augljóslega ekki nauðsynlegt framlag til hinnar almennu umræðu um málið. Raunar hefði Hæstiréttur í dómi sínum gert greinarmun á almennum yfirlýsingum um málefnið og sérstökum ummælum um persónu Y, en hin síðarnefndu voru ekki talin nauðsynlegt framlag til þjóðfélagsumræðunnar.

51. Sú röksemdafærsla kæranda að lögregla hefði hafnað því að framlengja vínveitingarleyfi Y af ástæðum sem tengdust vandi ætti sér heldur enga stoð og hefði því ekkert gildi; jafnvel þótt svo væri væri ljóst að engin sönnunargögn hafi verið lögð fram til stuðnings þessari staðhæfingu. Y hafi hvorki verið ákærður né sakfelldur um neitt það ólöglega athæfi sem lýst er í grein kæranda og veitingastaður hans, Goldfinger, væri enn starfræktur.

52. Einnig bæri að hafa hugfast að Y hefði ekki verið í neinni þeirri stöðu þar sem hann mætti gera ráð fyrir að þola harðari gagnrýni eða ásakanir í tengslum við almenna umræðu um samfélagsmálefni. Hann væri hvorki þátttakandi í stjórnmálum né hefði hann neinu opinberu hlutverki að gegna. Ennfremur hefði veitingarekstur hans ekki verið þess eðlis að honum yrði gert að þola harðari gagnrýni en hver annar maður. Hann hefði ekki verið sakfelldur fyrir nein brot, eins og gefið væri í skyn í grein kæranda, og ætti að njóta sömu verndar einkalífs síns og aðrir einstaklingar.

53. Ríkið mótmælti harðlega þeirri röksemdafærslu kæranda að þar sem Y væri að hennar mati þegar afar umdeildur einstaklingur veitti það henni víðtækara frelsi sem fréttamanni til þess að birta staðhæfingar um sekt hans en í tilviki annarra einstaklinga. Engar forsendur af þessu tagi væri unnt að leiða af dómum Mannréttindadómstólsins. Né heldur svaraði „afar umdeildur einstaklingur“ til neins flokks einstaklinga sem ættu minna tilkall til verndunar einkalífs síns fyrir brotum af hálfu fjölmiðla.

54. Afstaða kæranda til Y veki efasemdir um að hún hefði starfað í góðri trú og sem ábyrgur fréttamaður. Að hennar mati þurftu staðhæfingarnar um Y, sem hún hefði fengið frá Z, ekki frekari rannsóknar við eða staðfestingar annarra heimilda.

55. Ríkið héldi því ekki fram að kæranda bæri skylda til að sanna sekt Y varðandi ummælin svo að hafið yrði yfir allan eðlilegan vafa. Hins vegar hefðu ummælin verið birt án tilskilinnar viðleitni til þess að sannreyna þau með rannsóknum og án þess að afla annarra áreiðanlegra heimilda eða ráðast í rannsókn með það fyrir augum að leggja traustari staðreyndagrunn undir staðhæfingar Z. Af tilvísunum kæranda til annarra viðeigandi gagna varðandi vandi á nektardansstöðum væri ekki hægt að ráða að hún hefði haft neitt frumkvæði að því að sannreyna þessar staðhæfingar og veita réttar og áreiðanlegar upplýsingar.

56. Með vísan til niðurstöðu Mannréttindadómstólsins í máli Ruokanen o.fl. gegn Finnlandi (nr. 45130/06, 48. mgr., 6. apríl 2010) taldi ríkið að Y ætti að njóta þess réttar að teljast saklaus þar til sekt hans sannaðist, sbr. 2. mgr. 6. gr. Mannréttindasáttmálans.

57. Ennfremur taldi ríkið að kærandi hefði ekki virt þær skyldur fréttamanna, sem dómstóllinn hefur bent á í fordæmum sínum, og að í ljósi málavaxta hefði að sönnu verið um að ræða kæruleysi af hennar hálfu. Henni hefði ekki tekist að sannreyna eða leggja fram sönnunargögn um hinar röngu

staðhæfingar í ummælum Z. Þegar ljóst varð að hún gæti ekki fundið ásökunum Z á hendur Y neina stoð í staðreyndum hefði hún átt að haga framsetningu ummæla Z samkvæmt því. Ríkið vísaði einnig til 3. gr. siðareglna Blaðamannafélags Íslands (sjá 24. mgr. hér að framan).

58. Ef fallist væri á að fréttamaður gæti losnað undan þeirri skyldu sinni að sannreyna ummæli heimildarmanna sinna með því einu að birta þau í formi beinna tilvitnana myndi það grafa undan þeirri mikilvægu meginreglu að blaðamönnum beri að vanda upplýsingaöflun sína, úrvinnslu og framsetningu.

59. Ríkið mótmælti því þeirri röksemdafærslu kæranda að það myndi grafa undan sjálfstæði fjölmiðla ef kalla mætti þá til ábyrgðar vegna tilvitnana í ummæli þriðja aðila. Það væri að sönnu hlutverk, og réttur, fjölmiðla and miðla upplýsingum og persónulegum skoðunum. Hins vegar væri slíkt háð því skilyrði að úrvinnsla, framsetning og samhengi við birtingu slíkra upplýsinga samrýmdust kröfum um ábyrga fréttamennsku. Í þessu tilviki hefði kærandi brugðist þeirri kröfu.

60. Að mati ríkisins hefði hin umdeilda takmörkun á tjáningarfrelsi kæranda í þessu máli byggt á ríkri þjóðfélagslegri þörf og verið studd viðeigandi og fullnægjandi rökum. Með því að hún hefði birt rangar staðhæfingar þess efnis að Y hefði framið alvarleg lögbrot væri í húfi mikilvægur réttur einstaklings til einkalífs, æru og mannorðs. Skylda ríkisins til þess að vernda þennan rétt einstaklingsins með lögum fæli í sér ríka almannahagsmuni, sem dómstólar landsins yrðu að taka tillit til þegar þeir leituðust við að finna sanngjarnan meðalveg milli hagsmuna sem rækjust á innan þess svigrúms sem þeir hefðu til mats.

61. Loks bæri a undirstrika að afskiptin hefðu verið hófleg í ljósi þess lögmæta markmiðs sem stefnt væri að. Þær bætur sem kæranda hefði verið gert að greiða væru í fullu samræmi við réttarframkvæmd í landinu. Þær væru ekki á nokkurn hátt sérstaklega íþyngjandi fyrir kæranda.

2. Álit dómstólsins

(a) Meginreglur

62. Í máli *Pedersen og Baadsgaard gegn Danmörk* [GC], nr. 49017/99, ECHR 2004-XI, rakti dómurinn meginreglur réttarframkvæmdar sinnar sem hér segir:

„68. Þegar reynir á „nauðsyn í lýðræðislegu samfélagi“ ber réttinum að ákvarða hvort hin kærðu afskipti hafi leitt af „brýnni samfélagslegri þörf“. Aðildarríki hafa ákveðið svigrúm til mats við ákvörðun á því hvort slík nauðsyn sé fyrir hendi, en svigrúmið er háð evrópsku eftirliti sem nær bæði til löggjafar og ákvarðana sem teknar eru á grundvelli hennar, jafnvel ákvarðana sjálfstæðra dómstóla. Það er því á valdi Mannréttindadómstólsins að kveða upp endanlegan úrskurð um hvort „takmörkun“ samrýmist tjáningarfrelsi sem verndað er skv. 10. gr. (sjá m.a. *Perna gegn Ítalíu* [GC], nr. 48898/99, 39. mgr., ECHR 2003-V, og *Association Ekin gegn Frakklandi*, nr. 39288/98, 56. mgr., ECHR 2001-VIII).

„69. Verkefni dómstólsins í eftirlitshlutverki sínu er ekki að koma í stað dómstóla, sem lögsögu hafa í viðkomandi löndum, heldur að fara yfir ákvarðanir þeirra, sem teknar eru innan þess svigrúms sem þeir hafa til mats skv. 10. gr. Mannréttindasáttmálans (sjá *Fressoz og Roire gegn Frakklandi* [GC], nr. 29183/95, 45. mgr., ECHR 1999-I). Það þýðir ekki að eftirlitið einskorðist við það eitt að ganga úr skugga um hvort ríki, sem kært er, hafi nýtt svigrúmið sem því ber af sanngirni, varfærni eða í góðri trú; það sem dómstólnum ber að gera er að líta á hin kærðu afskipti í ljósi málsins í heild, þ.m.t. efni ummælanna, sem kærndur sæta á mæli fyrir svo og samhengi ummælanna (sjá *News Verlags GmbH & Co. KG gegn Austurríki*, nr. 31457/96, 52. mgr., ECHR 2000-I).

70. Einkum og sér í lagi ber dómstólnum að ákvarða hvort afskiptin hafi verið studd viðeigandi og fullnægjandi (e. „relevant and sufficient“) rökum af hálfu ríkisins og hvort ráðstöfunin sem gripið var til hafi verið „hófleg í ljósi þess lögmæta markmiðs sem stefnt var að“ (e. ‘proportionate to the legitimate aims pursued’) (sjá *Chauvy o.fl. gegn Frakklandi*, nr. 64915/01, 70. mgr., ECHR 2004-VI). Í þessu skyni þarf dómstóllinn að fullvissa sig um að innlend yfirvöld, með hliðsjón af viðunandi mati á málavöxtum, hafi uppfyllt kröfur sem samrýmdust þeim meginreglum sem felast í 10. gr. Mannréttindasáttmálans (sbr. m.a. *Zana gegn Tyrklandi*, dómur frá 25. nóvember 1997, *Reports* 1997-VII, bls. 2547-48, 51. mgr.).“

63. Ennfremur, eins og einnig er staðfest í fyrrnefndu máli *Pedersen og Baadsgaard* (sama rit, 71. mgr.), gildir tjáningarfrelsi ekki aðeins um „upplýsingar“ eða „hugmyndir“ sem falla í góðan jarðveg eða sem teljast meinlausar eða skipta engu máli, heldur einnig þær sem misbjóða, hneyksla eða koma illa við fólk. Eins og fram kemur í 10. gr. eru undantekningar frá þessu frelsi, sem þó ber að túlka

þröngt, og þörfina á takmörkunum verður að styðja sannfærandi rökum (sbr. m.a. *Jersild gegn Danmörk*, dómur frá 23. september 1994, A-deild nr. 298, bls. 23-24, 31. mgr.; *Janowski gegn Póllandi* [GC], nr. 25716/94, 30. mgr., ECHR 1999-I; og *Nilsen og Johnsen gegn Noregi* [GC], nr. 23118/93, 43. mgr., ECHR 1999-VIII; *Lindon, Otchakovsky-Laurens og July gegn Frakklandi* [GC], nr. 21279/02 og 36448/02, 45. mgr., ECHR 2007-IV).

64. Í nýlegum dómi yfirdeildar dómstólsins í máli *Axel Springer AG gegn Þýskalandi* ([GC], nr. 39954/08, 83. mgr., 7. febrúar 2012), ítrekaði dómstóllinn að rétturinn til verndar mannorði sé verndaður skv. 8. gr. Mannréttindasáttmálans og hluti af réttinum til einkalífs (sbr. *Chauvy o.fl. gegn Frakklandi*, nr. 64915/01, 70. mgr., ECHR 2004-VI; *Cumpănă og Mazăre gegn Rúmeníu* [GC], nr. 33348/96, 91. mgr., ECHR 2004-XI; *Pfeifer gegn Austurríki* nr. 12556/03, 35. mgr., 15. nóvember 2007; *Polanco Torres og Movilla Polanco gegn Spáni*, nr. 34147/06, 40. mgr., 21. september 2010). Eins og dómstóllinn benti hins vegar á í sama dómi þarf atlaða að mannorði að ná tilteknu alvarleikastigi til þess að falla undir 8. gr. og hún þarf að vera með þeim hætti að hún skerði rétt viðkomandi til þess að njóta friðhelgi einkalífs (sbr. einnig *A. gegn Noregi*, nr. 28070/06, 64. mgr., 9. apríl 2009; og *Sidabras og Džiautas gegn Litháen*, nr. 55480/00 og 59330/00, 49. mgr., ECHR 2004-VIII).

65. Að kjarna ákvörðunar dómsins í fyrirbyggjandi máli liggur hið mikilvæga hlutverk sem fjölmiðlar gegna í lýðræðislegu samfélagi. Þótt fjölmiðlar megi ekki fara út fyrir tiltekin mörk, einkum að því er varðar mannorð og réttindi annarra og nauðsyn þess að koma í veg fyrir birtingu trúnaðarupplýsinga, er það eigi að síður hlutverk þeirra að miðla upplýsingum og hugmyndum um öll málefni sem varða hagsmuni almennings með þeim hætti að það samrýmist skyldum þeirra og ábyrgð. Það er ekki einungis skylda fjölmiðla að veita slíkar upplýsingar, heldur einnig réttur almennings að fá þær. Að auki hefur dómurinn hugfast að frelsi blaðamanna nær hugsanlega einnig til þess að ýkja að vissu marki eða jafnvel ögra. Í málum á borð við það sem hér er til umfjöllunar takmarkast svigrúm þjóða til mats af hagsmunum lýðræðislegs samfélags af því að gera fjölmiðlum kleift að sinna nauðsynlegu hlutverki sínu sem „varðhundur almennings“ við miðlun upplýsinga um alvarleg mál sem eiga erindi við almenning (sbr. *Bladet Tromsø og Stensaas gegn Noregi* [GC], nr. 21980/93, 59. og 62. mgr., ECHR 1999-III; *Tønsbergs Blad A.S. og Haukom gegn Noregi*, nr. 510/04, 82. mgr., 1. mars 2007, með frekari tilvísunum).

(b) Gildi þessara meginreglna fyrir þetta mál

66. Af hálfu dómstólsins er því veitt athygli, sem tekið var fram í dómi Hæstaréttar þar sem staðfest var niðurstaða héraðsdóms, að hinar umdeildu staðhæfingar í grein kæranda (sem vitnað er til í liðum A-G og E-G í 1. kröfulið og lið A í 2. kröfulið í 11. gr. hér að framan) hafi falið í sér staðhæfingar þess efnis, í fyrsta lagi, að Y hafi sér til ávinnings staðið fyrir vandi í húsnæði nektardansstaðar síns, Goldfinger, og beitt starfsstúlkur staðarins þrýstingi í þeim tilgangi. Í öðru lagi var staðhæft að hann hefði svipt stúlkurnar sem störfuðu hjá honum frelsi. Í þessum staðhæfingum fælust ásanir um refsiverða háttsemi er félli annars vegar undir 206. gr. og hins vegar 226. gr. almennra hegningarlaga. Með vísan til 1. mgr. 241. gr. laganna lýsti Hæstiréttur ummælin dauð og ómerk. Af hálfu dómstólsins er ekki talin ástæða til þess að vefengja það mat Hæstaréttar að staðhæfingarnar hafi verið ærumeiðandi og að sá rökstuðningur sem rétturinn byggði á varðaði þann lögmæta tilgang að vernda réttindi og mannorð Y.

67. Varðandi það frekara álitamál hvort þessi rökstuðningur sé fullnægjandi í skilningi 10. gr. Mannréttindasáttmálans þarf dómstóllinn að taka mið af öllum aðstæðum að baki birtingu staðhæfinganna. Dómstóllinn er ekki sannfærður af þeirri röksemd ríkisins að sú mynd sem kærandi drægi upp af Y í grein sinni sé „bersýnilega ekki nauðsynlegt innlegg í viðkomandi umræðu um samfélagslegt málefni.“ Hvort birting varðar málefni sem á erindi við almenning ætti að velta á viðtækara mati á viðfangsefninu og samhengi birtingarinnar (*Tønsbergs Blad A.S. og Haukom*, sjá fyrri tilvísun, 87. mgr.). Í þessu sambandi er rétt að hafa hugfast að allnokkru fyrir birtingu greinar kæranda hinn 23. ágúst 2007 hafði verið uppi almenn umræða í íslenskum prent- og ljósvakamiðlum um nauðsyn þess að herða reglur um nektardansstaði eða banna starfsemi þeirra alfarið. Í öðru tímariti, Ísafold, hafði birst í júní 2007 grein um tengslin milli slíkra staða og vændis og var því haldið fram að aðstæðum nektardansara sem ættu uppruna sinn í Austur-Evrópu mætti líkja við mansal. Í kjölfarið hafði Vikan birt viðtöl við þrjár austur-evrópskar konur, sem störfuðu á veitingastað Y,

Goldfinger, og staðhæfðu að þær væru ánægðar í starfi hjá honum og að gagnrýnina á nektardansstaði væri einungis unnt að rekja til öfundar tiltekinna kvenna. Í sama tölublaði Vikunnar höfðu birst viðtöl við tvær ónafngreindar nektardansmeyjar, sem lýstu vændi og eiturlyfjafíkn sem neikvæðum hliðum starfa sinna. Til að bregðast við þessari jákvæðu mynd, sem konurnar þrjár höfðu dregið upp af starfseminni, hafði Z samband við Vikuna til þess að segja frá eigin reynslu af því að starfa sem nektardansari á nokkrum nektardansstöðum, þ.m.t. fyrir Y á Goldfinger. Að mati dómstólsins, sem raunar ekki virðist vera ágreiningur um, getur enginn vafi leikið á því að grein kæranda hafi í heildina varðað ríka almannahagsmuni á Íslandi eins og í öðrum löndum Evrópu. Hins vegar er ekki að sjá af röksemdafærslu Hæstaréttar að þetta sjónarmið hafi haft nokkurt vægi, hvað þá að það hafi verið talið skipta máli varðandi mat réttarins.

68. Að mati dómstólsins verður að telja að með því að ráðast í þá tegund starfsemi sem hér um ræðir, og einnig þegar tekið er mið af þeim lögmætu hagsmunum almennings sem fjallað er um í 67. gr. hér að framan, hafi Y óhjákvæmilega og vitandi vits stigið fram á sjónarsviðið og með því gengist undir að náð yrði fylgst með framferði hans. Mörk ásættanlegrar gagnrýni hljóta því að vera rýmri en ef um væri að ræða einstakling í einkalífi eða almennu starfi (sjá, að breyttu breytanda, Steel og Morris gegn Bretlandi, nr. 68416/01, 94. mgr., ECHR 2005II; Timpul InfoMagazin og Anghel gegn Moldóvu, nr. 42864/05, 34. mgr., 27. nóvember 2007).

69. Á dómstólnum hvílir sú skylda að taka mál til gaumgæfilegrar athugunar ef ráðstafanir eða refsiaðgerðir stjórnvalda gætu orðið til þess að letja fjölmiðla frá þátttöku í umræðum um málefni sem ættu lögmætt erindi við almenning (*Jersild*, sjá fyrri tilvísun, bls. 25-26, 35. mgr.; og *Bergens Tidende o.fl. gegn Noregi*, nr. 26132/95, 52. mgr., ECHR 2000-IV, *Tønsbergs Blad A.S. og Haukom*, sjá fyrri tilvísun, 88. mgr.; sbr. *MGN Limited gegn Bretlandi*, nr. 39401/04, 50. og 155. mgr., 18. janúar 2011; *Von Hannover gegn Þýskalandi* (nr. 2) [GC], nr. 40660/08 og 60641/08, 106.-107. mgr., 7. febrúar 2012; *Axel Springer AG*, sjá fyrri tilvísun, 87.-88. mgr., 7. febrúar 2012).

70. Dómurinn vekur athygli á því í þessu sambandi að verndun á rétti blaðamanna til þess að miðla upplýsingum um málefni sem eiga erindi við almenning krefst þess að þeir starfi í góðri trú og á grundvelli staðreynda og að þeir veiti „áreiðanlegar og nákvæmar“ upplýsingar í samræmi við siðareglur blaðamanna (sbr. t.d. *Goodwin*, sjá fyrri tilvísun, bls. 500, 39. mgr.; *Fressoz og Roire*, sjá fyrri tilvísun, I-lið 54. mgr.; *Bladet Tromsø og Stensaas*, sjá fyrri tilvísun, 65. mgr.; *McVicar gegn Bretlandi*, nr. 46311/99, 73. mgr., ECHR 2002-III; og *Pedersen og Baadsgaard gegn Danmörk* [GC], nr. 49017/99, 78. mgr., ECHR 2004-XI). Samkvæmt ákvæði 2. mgr. 10. gr. Mannréttindasáttmálans leiða af tjáningarfrelsinu „skyldur og ábyrgð“ sem einnig gilda um fjölmiðla, jafnvel þegar um er að ræða alvarleg mál sem eiga erindi við almenning. Þessar „skyldur og ábyrgð“ hafa þýðingu þegar um er að ræða atlögu að mannorði nafngreinds einstaklings og brot gegn „réttindum annarra“. Þannig þarf sérstakar forsendur til þess að fjölmiðlar séu leystir undan hefðbundinni skyldu sinni til þess að sannreyna staðhæfingar um staðreyndir sem eru ærumeiðandi fyrir einstaklinga. Hvort slíkar forsendur séu fyrir hendi veltur einkum á því hvers eðlis og hversu alvarleg ærumeiðingin er og að hvaða marki sé eðlilegt að ætlast til að fjölmiðlar geti reitt sig á heimildir sínar að því er varðar staðhæfingarnar (sbr. m.a. *McVicar*, sjá fyrri tilvísun, 84. mgr., ECHR 2002-III; *Bladet Tromsø og Stensaas*, sjá fyrri tilvísun, 66. mgr.; og *Pedersen and Baadsgaard*, sjá fyrri tilvísun, 78. mgr.).

71. Að mati dómsins eru engar slíkar sérstakar forsendur fyrir hendi í þessu tilviki. Dómurinn mun því líta hina umdeildu grein í heild með sérstöku tilliti til orðanna sem notuð eru í umþrættum hlutum greinarinnar og samhengi birtingarinnar, svo og framsetningarmáta hennar (sbr. *Sürek gegn Tyrklandi* (nr. 1) [GC], nr. 26682/95, 62. mgr., ECHR 1999-IV). Fyrir dóminum liggur að kanna hvort kærandi hafi verið í góðri trú og uppfyllt þá almennu skyldu blaðamanna að kanna staðhæfingu um staðreynd. Í þessari skyldu fólst krafa um að hún reiddi sig á nægjanlega nákvæmar og áreiðanlegar staðreyndir, sem telja mætti hæfilegar í ljósi þess hvers eðlis og hversu alvarleg staðhæfingin um þær væri, með hliðsjón af því að þeim mun alvarlegi sem staðhæfingin er, því traustari þarf staðreyndagrunnurinn að vera (sbr. *Pedersen og Baadsgaard*, sjá fyrri tilvísun, 78. mgr.).

72. Í fyrsta lagi veitir dómurinn því athygli að samkvæmt niðurstöðum Hæstaréttar fólu hinar umdeildu staðhæfingar í sér yfirlýsingar um staðreyndir en ekki gildisdóma, þar sem nafngreindur einstaklingur, Y, var sakaður um refsiverða háttsemi. Dómurinn sér ekki ástæðu til þess að vefengja þetta mat og er enn fremur þeirrar skoðunar að staðhæfingarnar hafi verið þess eðlis og svo alvarlegar að þær gætu valdið æru hans og mannorði umtalsverðu tjóni.

73. Hins vegar er viðurkennt að hinar umdeildu staðhæfingar hafi átt uppruna sinn hjá viðmælanda, Z (sbr. *Ruokanen*, sjá fyrri tilvísun, 47. mgr.). Hafði hún sett sig í samband við kæranda til þess að fá birta eigin frásögn af reynslu hennar í umræddri starfsgrein, þ.m.t. á þeim tíma sem Y var vinnuveitandi hennar. Samkvæmt niðurstöðum Hæstaréttar, þegar borið var saman handrit viðtalsins og upptaka þess, var ljóst að ekki var orðrétt eftir haft, en engu að síður væri í greininni í meginatriðum efnislega rétt haft eftir Z, sem síðar staðfesti að rétt væri farið með. Allar hinar umdeildu staðhæfingar nema ein, þ.e. millifyrirsögnin í A-lið 2. kröfuliðar („vændi regla frekar en undantekning“) höfðu verið settar fram innan gæsalappa með samþykki Z. Ekki er að sjá að Hæstiréttur hafi litið þetta atriði öðrum augum en fyrrnefndar tilvitnanir (sjá 19. lið hér að framan). Dómurinn sér ekki ástæðu til þess að gera það heldur, enda ljóst að í undirfyrirsögninni fólst ekki annað en endursögn á frásögn og skoðunum Z (sbr. *Thoma gegn Lúxemborg*, nr. 38432/97, 64. mgr., ECHR 2001-III; sbr. einnig *Verdens Gang og Aase gegn Noregi* (ákv.), nr. 45710/99, ECHR 2001-X).

74. Að því marki sem lögmætir hagsmunir voru til þess að vernda Y gegn hinum umdeildu ærumeiðandi staðreyndum sem Z viðhafði í viðtali sínum voru þeir hagsmunir, að mati dómsins, að mestu varðir með þeim úrræðum sem Y stóðu til boða skv. íslenskum lögum að höfða meiðyrðamál gegn henni (sbr., að breyttu breytanda, *Jersild*, sjá fyrri tilvísun, 35. mgr.). Það gerði hann. Að mati dómsins er mikilvægt að horfa til þess að eftir skýrslutöku við aðalmeðferð í héraði valdi Y þann kost að falla frá meiðyrðamáli sínu á hendur Z og greiða málskostnað hennar. Dómurinn hlýtur að horfa til þess að vegna þessarar sáttar var Z, heimildarmaður hinna umdeildu staðhæfinga, ekki lengur aðili að málinu þar sem Y hélt áfram uppi kröfu sinni um að kærandi yrði kallaður til ábyrgðar vegna sömu staðhæfinga, sem dró verulega úr möguleika hennar til þess að færa sönnur á þær.

75. Engu að síður færði kærandi fram sönnunargögn til stuðnings hinum umdeildu staðhæfingum. Auk þess að hafa sjálf lagt mat á áreiðanleika frásagnar Z, sem var frá fyrstu hendi, lagði kærandi fram ýmis sönnunargögn fyrir héraðsdómi og Hæstarétti. Þar var m.a. atvik sem lýst var af bandaríska sendiráðinu í skýrslu um mansal á Íslandi, þar sem sagt var frá því að einn starfsmaður sendiráðsins hefði fengið boð um kynlífsþjónustu á veitingastaðnum Goldfinger. Einnig byggði hún á upptöku sjónvarpsviðtals við Y, sem sent var út á Stöð 2 hinn 1. júní 2007, þar sem hann viðurkenndi að upp hefðu komið atvik á Goldfinger þar sem viðskiptavinum hefði verið boðin kynlífsþjónusta og að nektardansarar hefðu verið sviptir frelsi sínu – í því augnamiði að vernda þá fyrir viðskiptavinum sem sóttust eftir annarri skemmtun en dansi.

76. Engu að síður, þótt Hæstiréttur hefði komist að þeirri niðurstöðu að hin umdeildu ummæli fælu í sér staðhæfingar um staðreyndir fremur en gildisdóma og talið kæranda ábyrgan fyrir ærumeiðingu, láðist réttinum í dómi sínum frá 5. mars 2009 að fjalla um ofangreinda röksemdafærslu í máli kæranda, sem byggðist á staðreyndum, í ljósi þess að Y hefði felld niður málsókn sína á hendur Z. Að mati dómsins má því jafnvel spyrja hvort kæranda hafi í raun verið gefið tækifæri til þess að firra sig ábyrgð með því að sýna fram á að hún hefði verið í góðri trú og, að því er varðar staðhæfingarnar um staðreyndir, með því að ganga úr skugga um sannleika þeirra (sbr. *Mamère gegn Frakklandi*, nr. 12697/03, 23. mgr., ECHR 2006-XIII; og *Castells gegn Spáni*, 23. apríl 1992, 48. mgr., A-deild nr. 236).

77. Dómurinn veitir einnig eftirtekt upplýsingunum sem kærandi lagði fram, og ekki er mótmælt af ríkinu, varðandi meiðyrðamál sem Y höfðaði gegn blaðamönnum sem ritað höfðu greinina í Ísafold í júní 2007 (sjá 6. lið hér að framan, og sem hann rak samhliða því máli sem hér er til umfjöllunar). Af dómi héraðsdóms, sem kveðinn var upp 4. júní 2008, má ráða að kröfum hans í því máli um að fá dæmdar dauðar og ómerkar fjölmargar staðhæfingar þess efnis að vændi hefði átt sér stað á veitingastað hans (þótt ekki væri gefið í skyn að hann hefði haft þar milligöngu eða ávinning) hafi verið vísað frá dómi.

78. Dómurinn getur því ekki fallist á þá röksemd ríkisins að kærandi hafi látið undir höfuð leggjast að kanna hvort einhver fótur væri fyrir ásökunum B á hendur Y.

79. Ennfremur má geta þess að í 34. tbl. vikunnar var viðtal kæranda við Z sett fram ásamt tilteknum atriðum sem vógu á móti (sbr. *Jersild*, sjá fyrri tilvísun, 34. mgr., og *Bergens Tidende o.fl. gegn Noregi*, nr. 26132/95, 58. mgr., ECHR 2000-IV). Hún bauð Y tækifæri til þess að gera athugasemdir og í greininni birtist svar hans (sbr. *Melnychuk gegn Úkraínu* (ákv.), nr. 28743/03, ECHR 2005-IX) við staðhæfingu Z að hann „hvetti starfsstúlkur sínar til að stunda vændi og hefði milligöngu þar um“. Í greininni var beinlínis vísað til 31. tbl., sem birst hafði nokkrum vikum áður. Þar höfðu m.a. birst viðtöl við þrjá starfsmenn á Goldfinger, sem höfnuðu hinum neikvæðu ummælum

sem viðhöfð höfðu verið um vinnu á veitingastað hans. Hafa ber í huga að talsverður munur kann að vera á aðferðum sem beitt er við hlutlæga og hlutlausa fréttamennsku, m.a. eftir því hvers konar miðil er um að ræða; það er ekki hlutverk dómsins fremur en dómstóla einstakra landa að setja eigin sjónarmið í stað sjónarmiða fjölmiðla að því er varðar aðferðir sem blaðamenn ættu að beita við fréttamennsku (sbr. *Jersild*, sjá fyrri tilvísun, bls. 23-25, 31. og 34. mgr., og *Bergens Tidende o.fl.*, sjá fyrri tilvísun, 57. mgr.). Jafnvel þótt ummæli Z kunni að hafa verið til þess fallin að skaða mannorð Y, sér dómurinn ekki tilefni til þess að gagnrýna kæranda fyrir að setja ekki fjarlægð milli sín og innihalds ummæla Z (*Thoma gegn Lúxemborg*, nr. 38432/97, 64. mgr., ECHR 2001-III; *Standard Verlags GmbH gegn Austurríki*, nr. 13071/03, 53. mgr., 2. nóvember 2006).

80. Í þessu sambandi vill dómurinn ítreka að fréttaflutningur byggður á viðtölum, hvort sem þeim er ritstýrt eða ekki, er ein mikilvægasta aðferð fjölmiðla til þess að gegna nauðsynlegu hlutverki sínu sem „varðhundur almennings“ (sbr. *Observer og Guardian gegn Bretlandi*, 26. nóvember 1991, 59. mgr., A-deild nr. 216; og *Jersild gegn Danmörk*, 23. september 1994, 35. mgr., A-deild nr. 298). Ennfremur mundi refsing blaðamanna fyrir að hafa milligöngu um miðlun staðhæfinga annarra í viðtali torvela með alvarlegum hætti framlag fjölmiðla til umræðu um efni sem eiga erindi við almenning og ætti ekki að koma til álita nema sérstaklega brýnar ástæður séu til þess (sbr. *Jersild*, sjá fyrri tilvísun). Þótt þetta atriði kæmi að því er virðist ekki til umfjöllunar í mati Hæstaréttar, er dómurinn ekki sannfærður um að neinum slíkum brýnum ástæðum sé til að dreifa í fyrirbyggjandi máli.

81. Með hliðsjón af öllum atriðum hér að framan, einkum að hinar umdeildu staðhæfingar byggðu á frásögn annars frá fyrstu hendi í viðtali við kæranda, að hinn síðarnefndi lagði mat á áreiðanleika frásagnarinnar og lagði fram gögn til stuðnings staðhæfingunum, er það mat dómsins miðað við málavexti fyrirbyggjandi máls að ekki sé unnt að gagnrýna blaðamanninn, þ.e. kæranda, fyrir að láta undir höfuð leggjast að grennslast fyrir um sannleika hinna umdeildu staðhæfinga og að kærandi hafi borið sig að í góðri trú í samræmi við þá kostgæfni sem ætlast má til af ábyrgum fréttamanni sem flytur fréttir af málefni sem á erindi við almenning (sbr. t.d. *Wizerkaniuk gegn Póllandi*, nr. 18990/05, 87. mgr., 5. júlí 2011).

82. Engu að síður lauk meiðyrðamáli því sem Y höfðaði gegn kæranda með því að Hæstiréttur lýsti staðhæfingarnar dauðar og ómerkar og gerði kæranda að greiða Y kr. 500.000 (u.þ.b. 3.000 evrur) í miskabætur og kr. 400.000, ásamt vöxtum, í málskostnað í héraði og fyrir Hæstarétti.

83. Af því leiðir að rökstuðningurinn sem ríkið byggir á nægir ekki, þótt hann sé viðeigandi, til þess að sýna fram á að hin kærðu afskipti hafi verið „nauðsynleg í lýðræðislegu samfélagi“. Að mati dómsins var ekki gætt eðlilegs meðalhófs milli þeirra hafta sem leiddu af ákvörðunum Hæstaréttar á rétt kæranda til tjáningarfrælsis og þess lögmæta markmiðs sem stefnt var að.

Af því leiðir að brotið hefur verið gegn 10. gr. Mannréttindasáttmálans.

II. BEITING 41. GR. MANNRÉTTINDASÁTTMÁLANS

84. 41. gr. Mannréttindasáttmálans er svohljóðandi:

„Dómstóllinn skal ef nauðsyn krefur veita sanngjarnar bætur til þess aðila sem orðið hefur fyrir tjóni ef hann kemst að þeirri niðurstöðu að um brot á samningnum eða samningsviðaukum við hann hafi verið að ræða og ef löggjöf viðkomandi samningsaðila heimilar aðeins að veittar séu bætur að hluta.“

A. Fjárhagslegt tjón

85. Kærandi krafðist þess að fá bætt fjárhagslegt tjón að samanlagðri fjárhæð kr. 1.102.599 vegna miskabóta sem henni hefði verið gert, með dómi Hæstaréttar frá 5. mars 2009, að greiða til Y (kr. 500.000) og málskostnaðar (kr. 400.000), ásamt vöxtum. Miðað við gengi 5. september 2007 svara þessar fjárhæðir til 12.537 evra.

86. Ríkið mótmælti þeirri dagsetningu sem kærandi hafði til viðmiðunar við gengisákvörðunina og taldi að miða ætti við 8. mars 2009, þ.e. daginn sem hún greiddi bæturnar til Y. Samkvæmt því gengi sem gildi á síðarnefnda deginum nam kröfufjárhæðin 7.790 evrum.

87. Dómurinn er sammála sjónarmiðum ríkisins varðandi viðmiðunardag og í ljósi þess að dómurinn telur að orsakatengsl hafi verið milli brotsins og meints fjárhagstjóns eru kæranda tildæmdar 7.790 evrur skv. þessum lið.

B. Miskabætur

88. Kærandi krafðist ennfremur kr. 10.500.000, eða 119.386 evra, í bætur fyrir miska sem hún varð fyrir vegna brotsins gegn Mannréttindasáttmálanum sem leiddi af dómi Hæstaréttar frá 5. mars 2009. Málið sem höfðað hefði verið gegn henni hefði ekki aðeins lagt á hana þunga byrði sem blaðamann á hóflegum launum heldur einnig vakið talsverða athygli fjölmiðla. Eftir að umræddur dómur hefði fallið hefði tíðkast að kalla hana „sakfellda blaðamanninn“. Íslenskt dagblað með stóran lesendahóp hefði birt viðtal við Y þar sem hann hefði haft uppi sérlega særandi ummæli um ráðvendni hennar og frammistöðu í starfi. Hún hefði sagt upp starfi sínu hjá Vikunni og haldið utan til tveggja ára dvalar. Æra hennar og orðspor, bæði á persónulegum og faglegum grunni, hefði beðið hnekki. Málið hefði valdið kæranda og fjölskyldu hennar tilfinningalegri og andlegri þjáningu og sárindum. Dómur Hæstaréttar, þar sem hún væri nafngreind, hefði verið gerður aðgengilegur almenningi með birtingu á internetinu.

89. Ríkið mótmælti framangreindri kröfu og taldi að niðurstaða dómsins þess efnis að brot hefði verið framið fæli í sér sanngjarnar bætur. Í öllu falli, ef dómurinn teldi rétt að tildæma fébætur væri kröfufjárhæðin augljóslega of há. 2.000 evrur væru eðlilegri fjárhæð í ljósi dómaframkvæmdar hjá dómstólnum í sambærilegum málum.

90. Dómurinn fellst á að kærandi hafi orðið fyrir þjáningum og vonbrigðum vegna brotsins gegn Mannréttindasáttmálanum, sem ekki teldist nægilega bætt fyrir með dómsniðurstöðu í þessa veru. Eftir mat á sanngirnigrunni telur dómstóllinn hæfilegt að dæma kæranda 5.000 evrur undir þessum lið.

C. Kostnaður og útgjöld

91. Kærandi krafðist ennfremur endurgreiðslu málskostnaðar og útgjalda, samtals að fjárhæð kr. 4.176.713, vegna eftirfarandi liða:

(a) kr. 1.425.088 vegna eigin málskostnaðar fyrir landsrétti (kr. 916.725 fyrir héraðsdómi og kr. 508.363 fyrir Hæstarétti),

(b) kr. 2.000.000 vegna vinnu lögmanna að málarekstri fyrir Mannréttindadómstólnum,

(c) kr. 751.625 vegna þýðingarkostnaðar við málarekstur fyrir Mannréttindadómstólnum.

Miðað við skráð gengi hinn 5. september 2007, svara framangreindar fjárhæðir hver um sig til 16.203 evra, 22.740 evra og 8.546 evra, eða samtals um 47.489 að meðtöldum virðisaukaskatti (vsk).

92. Ríkið mótmælti vali kæranda á viðmiðunardagsetningu og taldi að miða ætti við greiðsludag. Reiknaðar á þeim grunni svara fjárhæðirnar hver um sig til 10.068 evra, 12.147 evra og 4.311 evra. Ennfremur taldi ríkið kröfurnar vegna málskostnaðar fyrir dómstólnum í Strassborg óhóflegar.

93. Samkvæmt dómaframkvæmd dómsins á kærandi aðeins rétt á endurgreiðslu kostnaðar og útgjalda að því marki sem sýnt þykir að til þeirra hafi í raun og óhjákvæmilega verið stofnað og að fjárhæð þeirra sé hæfileg. Í fyrirliggjandi máli, með hliðsjón af framangreindum forsendum, fyrirliggjandi skjölum og þeirri staðreynd að aðeins hluti krafna var studdur reikningum, telur dómurinn hæfilegt að dæma kæranda 10.000 evrur vegna a-liðar, 10.800 evrur vegna b-liðar og 4.200 evrur vegna c-liðar (að meðtöldum vsk).

D. Dráttarvextir

94. Dómurinn veitir athygli beiðni kæranda um að leggja dráttarvexti við bætur skv. 41. gr. „sem jafngilda mánaðarlegum dráttarvöxtum samkvæmt ákvörðun Seðlabanka Íslands ... til greiðsludags“, þ.e. frá 5. mars 2009, sem er uppkvaðningardagur dóms Hæstaréttar.

95. Dómurinn telur hins vegar að hagsmunir kæranda af því að viðhalda verðgildi bótanna séu nægjanlega tryggðir með matinu hér að framan og með lið 3(b) í dómsorðinu hér að neðan. Skv. viðtekinni venju telur dómurinn hæfilegt að dráttarvextir miðist við almenna útlánsvexti (e. marginal

lending rate) Seðlabanka Evrópu, með 3% álagi.

AF ÞESSUM SÖKUM HEFUR DÓMURINN KOMIST AÐ ÞEIRRI EINRÓMA NIÐURSTÖÐU

1. að kærán hafi verið tæk til efnismeðferðar,

2. að brotið hafi verið gegn 10. gr. Mannréttindasáttmálans.

3. Því er dæmt:

(a) að ríkið skuli greiða kæranda, innan þriggja daga frá því að dómurinn verður endanlegur skv.

2. mgr. 44. gr. Mannréttindasáttmálans, eftirfarandi fjárhæðir, sem umreiknist í íslenskar krónur á því gengi sem gildir á greiðsludegi,

(i) EUR 7.790 (sjö þúsund sjö hundruð og níutíu evrur) í fébætur, ásamt hvers kyns sköttum sem kunna að leggjast á,

(ii) EUR 5.000 (fimm þúsund evrur) í miskabætur, ásamt hvers kyns sköttum sem kunna að leggjast á,

(iii) EUR 25.000 (tuttugu og fimm þúsund evrur) vegna kostnaðar og útgjalda,

(b) að frá þeim tíma sem áðurnefndir þrír mánuðir eru liðnir og fram að uppgjöri skulu einfaldir vextir leggjast á fyrrgreindar fjárhæðir sem svara til almennra útlánsvaxta Seðlabankans í Evrópu meðan á vanskilum stendur, með 3% álagi.

4. Vísað er frá öðrum kröfum kæranda um sanngjarnar bætur.